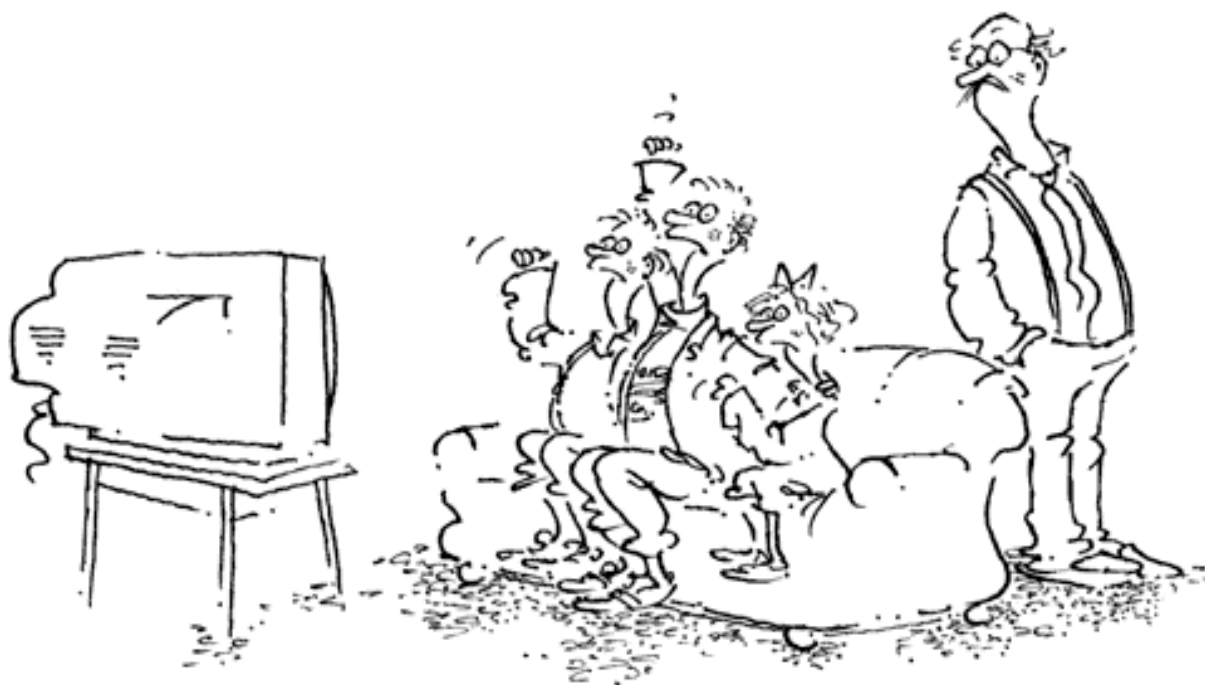

Čas trávený dětmi druhého stupně základní školy mimo vyučování

MY JSME MLÁDEŽ NOVA, MLÁDEŽ TV NOVA! MY JSME MLÁDEŽ NOVA...

Seminární práci vypracovala: Mgr. Michaela Klimešová, 3. ročník HTF UK

Pedagog: Mgr. Pavlína Janošová, Ph.D.

Předmět: Pedagogická psychologie

Akademický rok: 2009/2010

Odevzdáno: únor 2010

Úvod

Tato práce vznikla jako zakončení semináře Pedagogická psychologie. Je rozdělena na dvě části. První část obsahuje teorii volného času. Kromě základního vymezení a rozdělení mimoškolních aktivit dětí jsem zde uvedla i nástin historického vývoje, který se mi zdá důležitý pro pochopení dnešní situace. Je velmi zajímavé vidět, jak se postupně lidé věnovali času, který měli mimo práci a zajímavý je také fakt, že byly doby, kdy tohoto času „pro sebe“ měli opravdu minimum. Nezapomínala jsem se podrobnostmi v této stati, neboť není účelem této práce. Také se nedotýkám mimoškolní výchovy, jelikož tato oblast je příliš specifická. Jsem si však vědoma, že by rozhodně patřila do oblasti volnočasových aktivit. Co se týká poznámek, nejcitovanější knihou je Pávková a spol. (2002). Z této knihy jsem převážně vycházela. Pouze u této knihy proto uvádím stránku, na které jsem konkrétní informaci našla. Ostatní citace jsou spíše okrajové.

Následující praktická část je věnována vyhodnocení dotazníku, který jsem nechala vyplnit dětem ze dvou tříd na druhém stupni základní školy. Pochopitelně vzhledem k malému počtu vstupních dat je třeba považovat závěry této práce za pouze předběžné, pilotní.

Na začátku této části uvádím popis metody, kterou jsem využila. Dalším bodem jsou naměřená data. K jejich předložení jsem využila tabulek, ve kterých jsou výsledky toho, co bylo zjištěno. Je to podle mého názoru přehlednější než pouhý slovní popis. O interpretaci dat zjištěných z tabulek se pokouším vzápětí. V této důležité kapitole kromě základních informací najdeme i nejdůležitější rozdíly mezi pohlavími a signifikantní rozdíly v údajích o třídách, které vyplynuly z chí-kvadrát testu. Důležitým je i vliv rodiny, kam by nejspíš patřilo i případné bydlení s prarodiči. Zajímavým zjištěním je, že poměrně velké procento respondentů uvedlo třígenerační bydlení. Ovšem z nedostatku dat nejsou z těchto údajů vyvozovány významnější závěry. Na konci práce jsem uvedla ještě ostatní zjišťované skutečnosti, byť jsou jen okrajové, protože nebyly hlavním tématem dotazníku. Sloužily spíše k lepší orientaci. Přesto je uvádím, jelikož patří k naměřeným hodnotám a jsou součástí odpovědí respondentů.

Nejen děti a jejich volný čas

Volný čas

Pojem volný čas znamená pro každého něco trochu jiného. Každý jej tráví jinak, každý ho má jinak časově rozložen. Pro někoho dokonce volný čas může znamenat čas vyplněný prací. Podle odborníků je možno volný čas chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil. Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.¹

Je značný rozdíl ve způsobu trávení volného času u dospělých a u dětí. Děti jsou velmi ovlivňovány příkladem dospělých. Co budou dělat ve svém volnu, v největší míře závisí na jejich rodině, ze které pochází, na životním stylu rodičů, na sourozencích i ostatních příbuzných. Tím, že děti přebírají životní styl rodičů, přebírají i způsob trávení volného času. Jenomže většina rodičů svůj čas tráví prací, neboť musí zajistit základní chod domácnosti. Další autorita – prarodiče – bývají velmi často daleko od místa bydliště. Dětem tedy zbývá poměrně hodně volného času na aktivity konané mimo školu.

Takový odpočinek, čas věnovaný sám sobě, je určitě užitečný. V současné době se klade důraz na to, že takový užitek, který z něj má jednatlivec, je přínosem i pro společnost vzhledem k jeho psychické vyrovnanosti.

Mimoškolní aktivity

Do pozadí v poslední době ustupuje role prarodičů, jelikož se mnohé rodiny stěhují od svých nejbližších daleko za prací. Z níže uvedeného dotazníku též vyplývá, že děti tráví málo času domácími pracemi a pohyb venku je často poměrně složitý vzhledem k rozvoji dopravy, zvláště pro děti mladšího školního věku. Je proto výhodné, když mají možnost využít i mimoškolních aktivit, které nenabízejí jen školy, ale i jiné organizace: knihovny, církve, domovy dětí a mládeže, sportovní střediska, skauti, základní umělecké školy a mnoho dalších. Jde o tzv.

organizovanou mimoškolní činnost

Právě škola, učitelé, vrstevníci, kamarádi, sousedé, známí, sdělovací prostředky, literatura apod. jsou dalšími vlivy, které na dítě ve velké míře působí. Instituce a organizace, které se starají o mimoškolní aktivity pedagogicky ovlivňují volný čas dětí. Podle odborníků je „z výchovných důvodů toto pedagogické ovlivňování žádoucí, neboť děti nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují tudíž citlivé vedení“.² Výhodou takové činnosti je vyšší odbornost v obsahu i metodách, soustavnost, materiální vybavení. Vedle toho je ještě:

¹ Pávková a kol.: *Pedagogika volného času*, str. 13.

neorganizovaná mimoškolní činnost

Aby rodina zajistila dítěti program a uspokojila jejich potřebu setkání s vrstevníky, na to není v rodině většinou nejen materiální vybavení, ale ani kvalifikace či dostatek času. Děti jsou tak vystaveni podle Pávkové nebezpečí trávení času venku na ulici ať to souvisí s jejich bezpečností či s ohrožením jejich výchovy. Je ovšem docela složité najít správnou míru zajištění aktivit a ponechání dítěti volného výběhu či výběru toho, jak může samo trávit čas. Toto je závislé nejen na prostředí rodiny a na věku dítěte, ale i na místě, kde žije, zdali ve městě, na vesnici či na samotě u lesa.

Průzkum Tomáše Čecha ukázal, že nabídku řízených aktivit využívají převážně děti mladšího školního věku.³ To souhlasí i s informacemi získanými z mého dotazování, které se uskutečnilo pouze v rámci druhého stupně ZŠ. Řízených činností tam bylo poměrně malé množství, jak je uvedeno níže. Podle Čecha je důležité těmito mimoškolními aktivitami pomoci dětem zorganizovat svůj volný čas z důvodu velkého rozsahu nabízených informací, ve kterých se děti často špatně orientují i díky výraznému posunu ve světě vědy a techniky (rozvoj podnikání, možnost cestování, osobní počítače, mobilní telefony a mnoho dalších).

Volný čas v průběhu historie

Již ve starověkém Řecku nalzáme návody, jak trávit čas, který není určený k rukodělné práci, která je v žebříčku hodnot v této společnosti rozhodně níže než intelektuální činnosti. Aristotelés užíval pojmu „scholé“ pro rozjímání, kterému je věnován volný čas. Toto rozjímání vede k moudrosti, samostatnosti a klade důraz na vnitřní hodnotu, která nesměřuje k žádnému praktickému cíli. Nejde o žádné lenošení, ale o užívání rozumu, čtení veršů, poslouchání hudby, setkávání s přáteli...⁴ V těchto činnostech nešlo o hmotný zisk. Jediným účelem bylo podobat se bohům. Je zajímavé, že právě slovo „scholé“ s postupem času nabývá významu povinnosti a my jej rozhodně nepoužíváme pro označení volného času.

Ve středověku řídila lidské chování a skutky především církev. Pojetí života je velmi asketické a volný čas má velmi podřadnou roli a je věnován především modlitbám a Bohu. Podle Legendy o Ostožovi (Smetánkuv fiktivní sedlák z 12. století) lze vysledovat, že středověký zemědělec pracoval tak 14 - 16 hodin denně, vzhůru byl 18 - 20 hodin a na spánek mu zbývalo 4 - 6 hodin. Pouze v zimě bylo práce tak na 12 hodin, spal 8 - 10 hodin a mezi prací a spánkem mu zbývaly 2 - 4 hodiny volného času, kdy se mohl věnovat svým osobním a rodinným záležitostem (rozmýšlení, vyprávění, povídání s lidmi), což rozšiřovalo jeho osobní obzor. Mezitím bylo hojně svátečních dní – neděle, křesťanské svátky, které nahradily původní pohanské, velké výroční svátky a s nimi spojené obřady. Smyslem těchto výjimečných dní nebyl jen odpočinek od práce, ale měly za úkol také zajistit rituálně přežití lidí v nejistém světě.⁵

² Pávková a kol.: *Pedagogika volného času*, str. 10.

³ Čech: *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*

⁴ http://www.fsps.muni.cz/~kse/vyuka/vyuka_dokumenty/rekreologie/rekre_002_odpocinek.pdf, 20.1.2010.

⁵ Smetánka: *Legenda o Ostožovi*

O volném čase dětí v této době je toho podle odborníků známo ještě méně než o světě dospělých. Je však jisté, že děti museli začít velmi časně pracovat s rodiči. Přesto se našel i čas na hry a hrátky. Jsou dochovány zprávy o tom, že se mládež setkávala ve skupinkách ve vsích a mezi poli. Bylo to podobné jako dnešní plesy, setkávání v partách či diskotéky a vyjadřovalo to stejnou sociální potřebu.⁶

K dalšímu posunu dochází v renesanci, kdy je práce dominantou života. V této době se prosazuje názor, že odpočinek musí být takový, aby byl člověk schopen dál pracovat. Dá se říci, že toto pravidlo platí i dnes, jak dokazují různé výhody poskytované zaměstnavateli (divadla zdarma, poukázky do bazénu...).

Koncem 19. stol. se začínají rozvíjet aktivity a zařízení volného času. V Evropě dochází ke značným sociálním a politickým změnám. Dochází ke zrušení roboty, zkrácení pracovní doby, ženám je umožněno volit a podílet se na práci ve školství a veřejném životě. S tím je spojeno i zkracování práce dětí, je jim umožněn přístup ke vzdělání a s tím i seberealizace ve volném čase.

Do dvacátých let 20. století se datují počátky pedagogiky volného času v západní a severní Evropě. Nově vzniklé Československo se snažilo tento vývoj dohnat alespoň vznikem sdružení a budováním společných zařízení pro mladé a dospělé v oblasti tělovýchovy, sportu a turistiky.⁷ Do tohoto období spadá i rozvoj organizací fungujících až dodnes jako např. Junák, který byl založen na českém území na počátku 1. světové války⁸, či Sokol, který v této době napomohl založení dalších tělovýchovných organizací.⁹ Přesto, jak tvrdí Pávková, nevznikla žádná ucelená teoretická koncepce volnočasového a zájmového zaměření.

Po druhé světové válce byla situace v Československu určována poměry v Sovětském svazu. Rozšiřuje se působnost domů pionýrů a dospívající mládeže, jsou zakládány školní družiny a kluby. Výraznou specifikou se podle Pávkové stala široká síť lidových škol umění (dnes ZUŠ).

Zatímco se u nás tedy o mimoškolní aktivity dětí docela dobře postaral stát, 70. a 80. léta 20. stol. na západě jsou charakterizována růstem životních problémů mladé generace (krize rodiny, nezaměstnanost, drogy, nezájem o členství ve sdruženích...). Západoevropské země tak začínají s komplexní politikou vůči mladé generaci. Pávková ovšem nezmiňuje negativa státního dozoru nad časem mladé generace v socialistickém státě, a to je vliv ideologie. Rozhodně si nelze z aktivit vybrat, neboť mnoho organizací bylo zakázáno pro jejich odlišný ideologický charakter (výuka náboženství, činnost Junáka, YMCA a jiné) a naopak mnohdy byly děti nuceny navštěvovat „podniky“, o které nestály ani ony ani jejich rodiče (pionýr, prvomájové průvody...).

⁶ Smetánka: *Legenda o Ostojevi*.

⁷ Pávková: *Pedagogika volného času*, str. 23.

⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_skauting, 2.2.2010.

⁹ Sudová, Dvořan: *Tělovýchovné organizace v ČSR v období 1862 – 1938*, http://www.standa.wz.cz/file_skola/dtk.doc, 2.2.2010.

Ke změně dochází v devadesátých letech, kdy se otevřením hranic otevírají i možnosti komunikace organizací mezi jednotlivými státy Evropy a jiných kontinentů. Kromě toho dochází ke vzniku organizací s novým zaměřením (Duha, AMAVET...).

Závěrem

I dnes stejně jako v minulosti má vliv na volný čas především rodina, která učí dítě orientovat se ve změti informací a nabídek. Rozvoj techniky nabízí nepřeberné možnosti, ze kterých je nutno si vybírat. Dnešní děti ve městech i na venkově mají většinou velké možnosti volby, ale na rodině závisí, jakým směrem se děti budou ubírat, jaké kroužky jim rodiče doporučí a jak s nimi stráví volné dny víkendů. Je těžké zaujmout dítě, které má v brzkém věku přístup k počítači a musíme nacházet vhodné stimuly. Je také důležité dítě motivovat již od raného věku k činnostem, které nebudou vždy příjemné, obzvlášť pokud jde o činnosti, které jsou méněcenné v očích jejich spolužáků či známých. Jak zpívá Svěrák, „... když jsem šel doli doli Hello Dolly do lidušky, ostatní si v poli třášli hrušky...“. Třesení hrušek je určitě důležité, ale k celoživotnímu koníčku, který nám bude pomáhat překlenout období jako je mateřská dovolená, odchod dětí z rodiny, důchodový věk, ztráta zaměstnání a jiné složité situace, to určitě nepostačí.

Na závěr ještě zmíním roli státu, která je také velmi důležitá. Na politicích i řadových občanech totiž závisí, jaké budou mít jejich děti možnosti, případně omezení, jak bude vypadat školství a s ním související trávení volného času dětí a mládežníků. Jestli budou mít šanci nějak ovlivnit chod věcí kolem sebe nebo budou smýkáni ideologiemi, válkou, blahobytem, komercí, zda budou mít možnosti volby, seberozvoje apod.

Vyhodnocení dotazníku o čase stráveném dětmi mimo školu

Žáci šesté a deváté třídy Masarykovy základní školy
Praha 9, Újezd nad Lesy

V této části se pokusím vyhodnotit dotazník, který vyplňovaly děti ze základní školy v Újezdě nad Lesy. Byla postavena na kraji Klánovického lesa. Pravděpodobně díky tomuto faktu se snaží podle školního vzdělávacího programu u svých žáků o ekologickou výchovu v rámci projektu „Ekoškola“.¹⁰ Jde o školu poměrně rozlehlou, kterou ve dvou oddělených budovách navštěvuje kolem 700 dětí z Újezda i okolních vesnic.

Cílem dotazování bylo zjistit, jak děti na druhém stupni základní školy tráví běžně dobu, kdy nemají školní povinnosti, případně si o svých povinnostech sami rozhodují. Nešlo mi tedy o čas v době školního vyučování, ale na druhou stranu mě zajímalo všechno ostatní. Nejde tedy zcela přesně o volnočasové či mimoškolní aktivity ve smyslu cílených činností. Zajímalo mě spíše, kolik času tráví přípravou na školu v době, kdy nesedí v lavici, způsob jejich odpočinku, vliv moderních technologií a médií. Také mě zajímalo, kolik času dětem věnují jejich rodiče a sourozenci a jaké aktivity společně vykonávají.

Způsob rodinného fungování je závislý mimo jiné na počtu jejích členů. Proto jsem do dotazníku vložila doplňující otázky týkající se počtu sourozenců a počtu členů domácnosti. Otázka, která byla navíc, se týkala rodinných zájmů a uvedla jsem ji spíš proto, aby se měly děti nad čím zamýšlet.

Z druhé strany dotazníku si mohly děti přečíst cosi jako tahák, který tam byl pro případ, že by si dotyčný nemohl vzpomenout na žádnou konkrétní činnost, případně se nemusel dotazovat, jaký typ aktivit má uvádět. Příště bych tam tento záchytný seznam zcela určitě neuváděla, jelikož děti se stejně jednotlivě ptaly stále dokola na tytéž otázky a je lepší s nimi osobně komunikovat. Mám dojem, že čím jednodušší dotazník a méně tištěných informací, tím lépe – alespoň pro tyto věkové skupiny.

Chybou bylo neuvedení písemného dotazu na dobu probuzení o víkendu v originálních dotaznících. Tuto instrukci jsem dávala ústně, a proto ji neuvedly všechny děti.

Pravděpodobně vzhledem k nevelkému množství respondentů došlo k tomu, že chlapců (71 %) je výrazně více než dívek (29 %). Proto v následujících kapitolách uvádím kromě použité metody a způsobu sběru dat i chi-kvadrát test, který posuzuje nahodilost rozdílů jednak mezi pohla-

vými a dále mezi jednotlivými třídami. Rozdíl mezi třídami představuje věkový a vývojový rozdíl, zejména posun z prepuberty do puberty. Některé naměřené rozdíly jsou statisticky významné, ale není dobré je brát za obecně průkazné, protože vzorek je malý a výběr vzorku není čistě náhodný, tedy nesplňuje předpoklady statisticky nahodilého výběru.

Metodologie a sběr dat

Ve svém dotazníku jsem využila kvalitativního kódování. Cílem nebyl časový údaj (jak dlouho která činnost trvala), ale pouze vyhodnocení výskytu činnosti. Testována byla spontánní výbavnost, tzn. pouze to, co si které dítě zapamatovalo z činností, které vykonávalo předchozí týden. Nebyl jim dán seznam aktivit, ze kterého si měly vybrat, ale samy musely vzpomínat na to, co dělaly. Tím došlo k uvedení činností, které pro ně samotné byly důležité, zatímco zautomatizované činnosti a činnosti s nízkou důležitostí byly vynechány (jídlo, hygiena a další). Mnohé aktivity tak zmíněny nejsou, neboť pro svou nedůležitost nezůstaly v paměti dítěte. Toto se projevilo například v případech návštěvy kamaráda/ky/rodinných známých u dítěte doma. Dívky si tento zážitek zřetelněji uvědomují. Výrazně častěji tuto aktivitu uvádějí. Není přesto důvod z toho vyvozovat, že počet návštěv v rodinách s dívkami bude mít jiný počet než v rodinách s chlapci.

Ke sběru dat došlo v deváté třídě v pondělí 14. 12. 2009 – tzn. hned druhý den po skončení týdne, z něhož jsou všechny uvedené aktivity (7. – 13. prosince). V šesté třídě to bylo o 2 dny později, ve středu 16.12.2009. Dotazník byl rozdán vždy celé třídě. Vysvětlila jsem, o co jde. Následně byl vyplňován vždy celou jednu vyučovací hodinu za přítomnosti pedagoga. Většina žáků využila pro vyplnění celých 45 minut, některým z nich jsem to vracela, protože uvedené údaje nebyly dostatečné. Velmi často se ptaly na nejasnosti. Bavily se i mezi sebou a sdělovaly si zážitky. Dotazník byl anonymní. Původně jsem zvažovala možnost dát otázku, co obvykle děti dělávají ten který den, ale myslím, že by se příliš opakovaly. Jestliže museli vzpomínat na činnosti konkrétního dne, dostala jsem konkrétnější výpověď.

Co se týče kódování aktivit, není to tak, že by vždy jedné aktivitě odpovídal jeden řádek. Naopak, uvádí-li někdo například venčení psa, je to zapsáno jako dvě činnosti: „péče o zvířata“ + „pobyt venku“; nakupování s rodiči je také rozepsáno do dvou kolonek jako „domácí práce/nákup“ + „aktivita s rodičem“.

Tabulka 1 - Použité kódy a počet údajů (kolikrát se v dotazníku objevila uvedená kategorie)

kód	kategorie	6.tř.	9.tř.	suma	%
1	PC, Playstation	63	69	132	16,90%
2	TV, Video	75	49	124	15,88%
3	příprava na školu	49	38	87	11,14%
12	domácí práce (úklid, nákup)	16	39	55	2,94%

¹⁰ webové stránky Masarykovy základní školy v Újezdě nad Lesy: <http://zspolesna.webskoly.cz/LinkClick.aspx?fileticket=3%2bdm88dFKvo%3d&tabid=884>, 5.2.2010.

kód	kategorie	6.tř.	9.tř.	suma	%
5	sport	7	35	42	5,38%
7	návštěva někoho mimo domov	17	22	39	3,71%
15	pobyt venku	9	28	37	4,99%
30	aktivita s rodičem	14	16	30	1,28%
33	poslouchání hudby	1	28	29	0,77%
6	rukodělné aktivity	13	16	29	2,18%
4	četba	17	6	23	2,05%
20	kroužek sport	16	5	21	7,04%
13	péče o zvířata	12	9	21	2,69%
10	hry s hračkami	16	1	17	1,28%
11	výlet (větší)	6	10	16	4,74%
19	jiná, neuvedená, viz poznámky	4	10	14	0,77%
14	sourozenci	6	4	10	0,51%
8	návštěva někoho u nich doma	4	6	10	0,64%
34	aktivity s partnerem/kou		8	8	1,79%
31	nemoc	3	4	7	2,69%
16	oslava, pohřeb, rodinné události	1	5	6	0,26%
9	cvičí na hudební nástroj	5	1	6	0,26%
18	kultura (koncerty, výstavy, kino ap. mimo školu)		5	5	0,13%
17	diskotéka, taneční zábava, hospoda		4	4	0,26%
26	kroužek Skaut	2		2	0,13%
23	kroužek tanec, balet, dramatická výchova	2		2	3,84%
21	kroužek hudební nástroj	2		2	0,90%
32	karty, stolní hry a jiné		1	1	0,13%
27	kroužek cizí jazyky		1	1	3,71%
25	kroužek neurčený (vystoupení)	1		1	1,02%
	celkem	361	420	781	100 %

Legenda: Kód znamená číslo, pod kterým byla uvedena činnost, která je v dalším sloupci. Hodnoty ve sloupci 6. třída/9. třída značí, kolikrát se v dotaznících objevila uvedená kategorie, a to i v případě, že ji některé děti uváděly několikrát během týdne. Pokud dítě uvedlo například práci s PC daný den několikrát, byla tato aktivita kodována jen jednou, tzn. že jedno dítě může mít aktivitu na PC maximálně sedmkrát za týden. V posledním sloupci jsou tyto údaje uvedené v procentech pro obě třídy zároveň. Ne všechny navržené kódy byly využity, např. nikdo neuvádí kroužek náboženství (22).

Naměřená data

V této kapitole jsou v tabulkách uvedeny výsledky sebraných dat. Z dotazníku nevyplývaly pouze činnosti, kterými se žáci zabývaly, ale vzhledem k dalším otázkám, které v dotazníku figurovaly můžeme odvodit například počet sourozenců, složení rodiny či dobu spánku, případně porovnat, jaký to má vliv na konané činnosti.

Zjistila jsem, že děti jsou schopny si vybavit v průměru 3 činnosti denně, a to včetně víkendu:

Tabulka 2 – Počet činností na den a žáka

	Průměr
pondělí	2,79
úterý	3,16
středa	3,08

čtvrtek	2,63
pátek	2,95
sobota	3,00
neděle	3,03
Celkový průměr	2,95

Legenda: Volná výbavnost dětí se pohybuje okolo 3 aktivit za den, přičemž mezi všedním dnem a víkendem není patrný rozdíl.

Co se týče pohlaví respondentů, převažují výrazně chlapci oproti děťatům. Je to pravděpodobně dáno příliš nedostatečným množstvím respondentů:

Tabulka 3 – Pohlaví respondentů

	6			9			kluci celkem	holky celkem	Celkem
	kluk	holka	6 Celkem	kluk	holka	9 Celkem			
Pohlaví	13	7	20	14	4	18	27	11	38
procent	65,0%	35,0%		77,8%	22,2%		71,1%	28,9%	

Protože jsou poměrně velké rozdíly v tom, kolik odpovídalo chlapců a kolik dívek, následuje chi-kvadrát test, který zohledňuje tento poměr. Hned vzápětí uvádím ještě chi-kvadrát test týkající se obou tříd, který porovnává rozdílnost výpovědí dětí v šesté a deváté třídě.

Tabulka 4 – Chi-kvadrát test rozdílů mezi pohlavími

Kategorie / Třída	kluk		holka		kluci celkem	holky celkem	Celkový součet	71,1%	28,9%	signifikantní
	6	9	6	9				očekávaní kluci	očekávané holky	
sourozenci	3	4	3		7	3	10	7,11	2,89	-0,941*
oslava, pohřeb, rodinné události	1	3		2	4	2	6	4,26	1,74	-0,813*
aktivita s rodičem	7	13	7	3	20	10	30	21,32	8,68	-0,596
rukodělné aktivity	6	13	7	3	19	10	29	20,61	8,39	-0,511
nemoc		4	3		4	3	7	4,97	2,03	-0,417*
pobyt venku	1	22	8	6	23	14	37	26,29	10,71	-0,233
kroužek neurčený (vystoupení)			1			1	1	0,71	0,29	-0,187*
návštěva někoho mimo domov	7	16	10	6	23	16	39	27,71	11,29	-0,096
kroužek tanec, balet, dramatická výchova			2			2	2	1,42	0,58	-0,062*
kroužek Skaut			2			2	2	1,42	0,58	-0,062*
péče o zvířata	3	8	9	1	11	10	21	14,92	6,08	-0,059
četba	9	2	8	4	11	12	23	16,34	6,66	-0,014
navštěva někoho u nich doma	1	2	3	4	3	7	10	7,11	2,89	-0,004*
sport	6	34	1	1	40	2	42	29,84	12,16	0,001
posluchání hudby	1	26		2	27	2	29	20,61	8,39	0,009
PC, Playstation	46	60	17	9	106	26	132	93,79	38,21	0,019
hry s hračkami	14	1	2		15	2	17	12,08	4,92	0,118*
kroužek sport	14	4	2	1	18	3	21	14,92	6,08	0,138
příprava na školu	36	31	13	7	67	20	87	61,82	25,18	0,22
kroužek hudební nástroj	2				2		2	1,42	0,58	0,627*
TV Video	54	38	21	11	92	32	124	88,11	35,89	0,441

Kategorie / Třída	kluk		holka		kluci celkem	holky celkem	Celkový součet	71,1%	28,9%	signifikantní
	6	9	6	9				očekávaní kluci	očekávané holky	
kroužek cizí jazyky		1			1		1	0,71	0,29	0,731*
karty, stolní hry a jiné		1			1		1	0,71	0,29	0,731*
cvičí na hudební nástroj	4	1	1		5	1	6	4,26	1,74	0,507*
jiná, neuvedená, viz poznámky	4	7		3	11	3	14	9,95	4,05	0,535*
domácí práce (úklid, nákup)	10	31	6	8	41	14	55	39,08	15,92	0,568
kultura (koncerty, výstavy, kino ap. mimo školu)		4		1	4	1	5	3,55	1,45	0,659*
výlet (větší)	3	9	3	1	12	4	16	11,37	4,63	0,728*
aktivity s partnerem, kou		6		2	6	2	8	5,68	2,32	0,806*
diskotéka, taneční zábava, hospoda		3		1	3	1	4	2,84	1,16	0,862*

Statisticky významné rozdíly mezi pohlavími byly vypočítány pomocí chi-kvadrát testu. Pro chi-kvadrát test je třeba mít očekávané hodnoty, kterými byl v tomto případě násobek celkového součtu a procentického zastoupení holek a kluků, například u výletů děvčat ($16 \cdot 28,9\% = 4,63$). Vlastní chi-kvadrát test byl spočítán vzorcem Excelu *CHI-TEST (naměřené odpovědi kluků a holek; očekávané hodnoty)*. Pokud je výsledná pravděpodobnost p menší než 0,05 je možno rozdíl mezi pohlavími považovat za ne-náhodný, tedy signifikantní.

V tabulce jsou hodnoty chi-kvadrátu záporné, resp. kladné, pokud dívky, resp. chlapci mají tuto hodnotu signifikantně vyšší. Pokud jsou očekávané hodnoty chi-kvadrát testu nižší než 5, stává se výpočet testu nestabilním, a tedy nespolehlivým. Tyto případy jsou vyznačeny hvězdičkou u hodnoty p . Interpretovatelné signifikantní rozdíly jsou vyznačeny šedě.

Problém tohoto postupu však spočívá v tom, že data jsou statisticky závislá, například jeden žák mohl uvést v sedmi dnech, že se věnoval četbě, čímž výrazně navýší počet čtení u svého pohlaví. Tuto obtíž však je možno kompenzovat jen podstatným nárůstem počtu testovaných osob, což by přesahovalo rámec seminární práce, pilotního průzkumu. Řešením tedy je ignorovat a neinterpretovat ty signifikantní rozdíly, které mají malý počet údajů (například kroužek tanec, balet, dramatická výchova), viz hodnoty s hvězdičkou.

Tabulka 5 - Signifikantní rozdíly mezi jednotlivými třídami počítané pomocí testu chi-kvadrát

Kategorie / Třída	kluk	holka	kluk	holka	6 celkem	9 celkem	Celkový součet	52,6%	47,4%	signifikantní
	6	6	9	9				očekávaná 6	očekávaná 9	
péče o zvířata	3	9	8	1	12	9	21	11,05	9,95	0,679
sourozenci	3	3	4		6	4	10	5,26	4,74	0,641*
příprava na školu	36	13	31	7	49	38	87	45,79	41,21	0,491
kroužek neurčený (vy-		1			1	0	1	0,53	0,47	0,343*

	kluk	holka	kluk	holka	6 cel- kem	9 cel- kem	Celkový součet	52,6%	47,4%	
Kategorie / Třída	6	6	9	9				očeká- vaná 6	očeká- vaná 9	signi- fikatní
stoupení)										
kroužek hudební nástroj	2				2	0	2	1,05	0,95	0,18*
kroužek Skaut		2			2	0	2	1,05	0,95	0,18*
kroužek tanec, balet, dramatická výchova		2			2	0	2	1,05	0,95	0,18*
cvičí na hudební nástroj	4	1	1		5	1	6	3,16	2,84	0,132*
TV Video	54	21	38	11	75	49	124	65,26	58,74	0,08
četba	9	8	2	4	17	6	23	12,11	10,89	0,041
kroužek sport	14	2	4	1	16	5	21	11,05	9,95	0,031
hry s hračkami	14	2	1		16	1	17	8,95	8,05	0,001
posluchání hudby	1		26	2	1	28	29	15,26	13,74	0
sport	6	1	34	1	7	35	42	22,11	19,89	0
domácí práce (úklid, nákup)	10	6	31	8	16	39	55	28,95	26,05	0
pobyt venku	1	8	22	6	9	28	37	19,47	17,53	-0,001
aktivity s partnerem, kou			6	2	0	8	8	4,21	3,79	-0,003*
kultura (koncerty, vy- stavy, kino ap. mimo školu)			4	1	0	5	5	2,63	2,37	-0,018*
diskotéka, taneční zába- va, hospoda			3	1	0	4	4	2,11	1,89	-0,035*
jiná, neuvedená, viz poznámky	4		7	3	4	10	14	7,37	6,63	-0,071
oslava, pohřeb, rodinné události	1		3	2	1	5	6	3,16	2,84	-0,078*
výlet (větší)	3	3	9	1	6	10	16	8,42	7,58	-0,225
návštěva někoho mimo domov	7	10	16	6	17	22	39	20,53	18,47	-0,258
PC, Playstation	46	17	60	9	63	69	132	69,47	62,53	-0,259
karty, stolní hry a jiné			1		0	1	1	0,53	0,47	-0,292*
kroužek cizí jazyky			1		0	1	1	0,53	0,47	-0,292*
rukodělné aktivity	6	7	13	3	13	16	29	15,26	13,74	-0,4
navštěva někoho u nich doma	1	3	2	4	4	6	10	5,26	4,74	-0,424*
aktivita s rodičem	7	7	13	3	14	16	30	15,79	14,21	-0,513*
nemoc		3	4		3	4	7	3,68	3,32	-0,605*
kroužky celkem	14	20	34	10	34	44	78	41,05	36,95	-0,11

Legenda: Zcela analogicky jako v případě pohlaví jsem spočítala i signifikantní rozdíly mezi jednotlivými třídami, proto na vysvětlení jednotlivých sloupců odkazuji na legendu k tabulce s pohlavím. Jen pro jistotu zdůrazním, že pravděpodobnost p je vynásobena -1 resp. +1, pokud devátá resp. šestá třída je v dané aktivitě výraznější. Hvězdička označuje nespolehlivé hodnoty s očekávaným počtem nižším než pět.

Prekvapujícím zjištěním vyplývajícím z dotazníku je, že necelých 25 % dětí žije s prarodiči. Nevím, jestli je to dané místem sběru dat (Újezd nad Lesy), nebo zda to odpovídá celorepublikovému průměru. To bych musela vyhodnotit odpovědi z několika odlišných míst.

Tabulka 6 – Typy rodin žáků

Rodina	6	9	Celkem	Procent
1 – úplná/zúplněná bez prarodičů	12	11	23	60,53%
2 – úplná/zúplněná s prarodiči	4	5	9	23,68%
3 – neúplná s prarodiči	2		2	5,26%
4 – neúplná bez prarodičů		2	2	5,26%
5 – jiná (pouze babička apod.)	1		1	2,63%
6 - N/A	1		1	2,63%
Celkový součet	20	18	38	100,00%

V kódování, které se týká rodiny, uvádím pouze 5 kategorií (viz výše). Pokud v rodině nežije biologický otec, ale dítě uvedlo přítomnost matčina přítele, tak tato rodina je uvedena pod stejnou kategorií, tedy jako rodina úplná (otec, matka, dítě/děti). Toto rozdělení je postačující vzhledem k tomu, že tato práce nehodnotí rozdíly v chování dětí vzhledem ke složení rodiny. Jde pouze o doplňující informaci. Kromě toho mám za to, že důležité je vědět, jestli dítě žije např. pouze s matkou či je přítomna mužská osoba.

Pokud jde o počet sourozenců, jak se dalo čekat, v převážné většině rodin jsou dvě děti. Z 38 dotázaných je pouze šest jedináčků a 8 dětí má dva sourozence. Vícečetná rodina mezi nimi nefiguje vůbec.

Tabulka 7 – Počet sourozenců

Sourozenci	6. tř.	9. tř.	Celkem
0	1	5	6
1	14	10	24
2	5	3	8
Celkem	20	18	38

Legenda: První sloupec této tabulky označuje, kolik sourozenců má jeden respondent. V druhém a třetím sloupci je uvedeno, kolik lidí z dané třídy uvedlo tento počet sourozenců.

Zajímavé údaje přináší tabulka s délkou spánku. Průměrné hodnoty říkají, že děti spí o víkendu o dvě hodiny déle než v týdnu. Z toho můžeme odvodit, že v týdnu mají spánku nedostatek, jinými slovy chodí spát později tak, jak mají přirozený sklon odkládat spánek, ale tím jsou nuceny zkrátit délku spánku, což jim škodí.

Tabulka 8 – porovnání délky spánku ve všední dny a o víkendu

	Data	6. třída	9. třída
na pondělí	průměr	8:01	7:03
	minimum	6:30	5:00
	maximum	9:30	8:30
na úterý	průměr	8:49	8:03
	minimum	8:00	6:00
	maximum	9:35	9:30
na středu	průměr	8:34	7:52
	minimum	6:00	5:30
	maximum	9:30	9:30
na čtvrtek	průměr	8:43	8:13
	minimum	7:30	6:30
	maximum	10:00	10:30

	Data	6. třída	9. třída
na pátek	průměr	8:26	8:15
	minimum	7:00	6:15
	maximum	10:00	9:30
na sobotu	průměr	9:42	11:07
	minimum	7:49	10:00
	maximum	11:00	12:00
na neděli	průměr	10:42	10:00
	minimum	9:30	7:00
	maximum	12:49	11:00

Legenda: V této tabulce jsou uvedeny tři spánkové hodnoty pro každý den. Průměr označuje dobu spánku pro všechny děti v dané třídě. Rozpětí dat je vyjádřeno ne rozptylem, ale minimem a maximumem. Minimum je nejmenší hodnota, která byla v dotaznících uvedena a maximum znamená nejdelší uvedený spánek.

Interpretace dat

Data uvedená v této práci by bylo ještě možno překódovat jiným způsobem. Například by se mohly vybrat jen ty položky, u kterých žáci uvedli časovou hodnotu a ty vyhodnotit. Také bych mohla využít jiné kategorie. Samostatnou kolonkou by mohlo být venčení psa, které patří k nejčastějším v péči o zvířata. Naopak chybí například péče o hospodářská zvířata vyjma péče o koně.

Základní informace

Z uvedených odpovědí vyplynul rozdíl trávení času v pracovních dnech a o víkendech, kdy děti více času tráví s rodiči a mimo domov.

Hodně času bylo věnováno nákupu, ale tato skutečnost je pravděpodobně ovlivněna předvánoční dobou. O měsíc dříve či později by odpadl nákup vánočních dárků, který je několikrát zmíněn.

Sledujeme-li kulturní akce včetně kina, jsou spíše výjimkou. Kino tak pravděpodobně nahradilo sledování DVD a filmů na počítači. Návštěva divadla, koncertu či výstavy zcela chybí i přes hojnou nabídku adventních koncertů v předvánoční době. Je však zajímavé, že některé děti uvádějí návštěvu adventního koncertu v rámci školy, a to i přesto, že čas v době školního vyučování uvádět vůbec neměly. Tato akce měla zjevně pozitivní odezvu. Kromě toho děti ještě uvádí pohřeb místní pedagožky. Je vidět, že tato mimořádná akce na ně zapůsobila.

Nápadná byla nepřítomnost jakékoli činnosti spirituálního charakteru. Žádné dítě nenavštívilo kostel, hodinu náboženství, nikdo nevedl modlitbu. Je otázkou, jestli tuto činnost neuvádí proto, že ji opravdu nevykonávají či se za to stydí či ji nepovažují za tak důležitou, aby ji zde uváděly. Kromě toho dotazník byl určen pro věkové rozpětí 11 – 15 let, tedy období puberty. V této době často dochází k soukromé vzpouře či vlačnosti vůči náboženským i jinak ideologickým vlivům rodiny. Děti se pak vracejí k víře až v dospělosti.

Málo se vyskytuje i četba knih (z 781 uvedených činností je četba uvedená 23krát), návštěva knihovny není zmíněná ani v jednom případě. Zdá se, že kino vystřídaly domácí přehrávače a četba knih, která byla běžná před několika desetiletími je nahrazena počítačovými hrami a chatováním s blízkými i vzdálenými přáteli. Přesto se najdou jedinci, kteří uvedli jako zajímavost přečtení dobré knížky. Abych řekla pravdu, dříve jsem mívala pocit, že se sice tvrdí, že čtení mizí, ale na mě to nikdy tak nepůsobilo. Podle výsledků dotazníku se však zdá, že knihy jsou u dětí opravdu odsouvány do pozadí.

Podle prvního místa žebříčku bezkonkurenčně nejčastěji děti využívají ve svém volném čase počítač a hned za ním je sledování televize. O něco málo častěji používají počítač starší děti z deváté třídy než šestáci. Na počítači hrají různé hry a hojně uvádí chatování. Při zadávání dotazníku jsem se jim snažila vysvětlit, aby uvedly, čím se přesně na počítači zabývají. Ke studiu či k práci je sice využíván, ale je to spíše výjimečně. Jedna dívka uvedla, že počítač využívá velmi zřídka, protože „na něm není závislá“. Rodina bydlí ve starším domě mimo Prahu a chovají koně.

V poválečném období byli lidé bydlící v oblasti mimo velká města nuceni vypěstovat si alespoň některé plodiny, případně chovat ryze užitková zvířata. Kočka v domácnosti byla kvůli chytání myši, kráva pro mléko a maso, psi hlídali stavení, venkovské zabijačky byly obvyklé ještě v době před sametovou revolucí. Újezd býval podobným venkovem (soudě podle vzpomínek sousedů). Dnes tam slepici nenajdete, místo brambor a mrkve rostou tůjky a anglický trávník. I naše osmdesátiletá sousedka pěstovala brambory, dnes má okrasnou zahradu. Nemáme už potřebu pěstovat si plodiny pro vlastní potřebu, protože díky blahobytu máme peníze a možnosti si všechno koupit. Nestaráme se o zvířata proto, že je to nutné k našemu životu, ale proto, abychom „měli, co dělat“, abychom měli proč chodit ven. Nejen města, ale i vesnice jsou křižovány hlavními silnicemi, které jsou plné aut. Postupem času se z nás staly interiéroví lidé. Co také jiného mohlo vyrůst z interiérových dětí. Nechci vůbec tvrdit, že jde o špatný vývoj. Jen mám pocit, že dotazník dokazuje, jakým způsobem nás ovlivňuje život „uvnitř“. A protože děti nemají tolik pracovních povinností, tak se věnují tomu, co je nejdostupnější – počítač na stole – koneckonců tak, jako to dělaly vždy.

Rozdíly mezi pohlavími

Pokud jde o rozdíly mezi pohlavími, tak by v tomto dotazníku nemohly být hodnoceny bez chí-kvadrát testu, jelikož chlapců je dvakrát více než děvčat (71% x 29%). Z vyhodnocení vyplývá, že dívky tráví daleko více času návštěvami a péčí o zvířata, zatímco kluci více sportují, poslouchají hudbu, čtou a zaměstnávají ruce hračkami (nejčastěji uvádí fingerboard a modelování). Je to docela logický závěr, jelikož dívky mají tendenci se více sdružovat, sdělovat se navzájem. Dále u holek v pubertě dochází k záměně živé bytosti – zvířete – za původní panenku, o kterou se starají. Je to přirozená příprava na péči o potomstvo. Kluci oproti tomu více sportují, jsou většinou tělesně zdatnější, mívají větší výdrž, spíše sklon k fyzické agresi, musí se připravovat na větší fyzickou zátěž

během dospělosti. Přestože je trend vyrovnání mužů a žen, přesto se tyto rozdíly nikdy nemohou setřít.

Z výsledků také vyplynulo, že dívky více navštěvují kroužky jako tanec, dramatická výchova či skaut, ale bylo zde příliš malé množství odpovědí, než aby odpovědi byly relevantní.

Rozdíly mezi třídami

Zcela analogicky jako v případě pohlaví jsem spočítala i signifikantní rozdíly mezi jednotlivými třídami.

Asi neinterpretovatelný je rozdíl v rodiných událostech, protože ty jsou kontaminovány mimořádnou událostí v Újezdě, totiž umrtím učitelky. Podobně bez interpretovatelného významu bude asi i zbytková kategorie "jiná neuvedná". Z hlediska požadavků testu chi-kvadrát by se neměly interpretovat ty hodnoty, které mají v některém z porovnávaných čísel hodnotu nižší než 0,05, protože pak se test stává nestabilním. Nicméně pokud data interpretujeme "selským rozumem" vidíme, že mezi žáky 6. a 9. třídy jsou zřetelné rozdíly, které souvisí s pubertou, tj. pohlavním zráním. Za triviální tedy musíme považovat rozdíl v kódech jako "aktivity s partnerem", které se v šesté třídě neobjevily očekávaně ani jednou, či "hry s hračkami" (v deváté třídě pouze jeden respondent), ale ze zajímavých rozdílů je třeba poukázat, že puberta znamená masivní nárůst poslouchání hudby. Zdá se, že pro pubescenty má hudba zřetelný sexuální podtext. Netroufám si fantazírovat o (evolučních) důvodech, proč tomu tak je. Jen pro srovnání, šimpanzi se věnují bubnování (tlučou dlaněmi o prsa), když se potřebují navzájem vydráždit. Zmínit bychom mohli také spojitost s rolí tance u přírodních národů, která je především výsadou dospělých...

Naopak s pubertou upadá četba, hra na hudební nástroje a kupodivu i sledování televize. To by mohlo souviset se vzdorem vůči všemu, který se v tomto období vyskytuje, zvláště pak vzdor vůči rodičovským či jiným autoritativním hodnotám (učitel, škola). Překvapivé je, že není signifikantní rozdíl v hraní si na počítači. Jednotlivé kroužky nejsou zpravidla signifikantně rozdílné, ale pokud sečteme všechny kroužky dohromady, tak vidíme zřetelnou ztrátu o kolektivní aktivity jdoucí ruku v ruce s pubertou. Tedy například devátáci signifikantně více sportují, ale signifikantně méně ve sportovních kroužcích než šestáci.

Zajímavá je také informace, která z chí-kvadrát testu vyplývá ohledně „aktivity s rodičem“. Čekala bych úpadek této činnosti s věkem, ale k tomuto rozhodně nedochází a rozhodně nemůžeme říci, že by tam byl nějaký výrazný rozdíl v deváté třídě oproti třídě šesté. Pravděpodobně by to bylo znát, kdyby rozdíl mezi respondenty byl o pár let více.

Vliv rodiny

Dalším bodem, který je poměrně pozitivní, je trávení času rodičů s dětmi při nejrůznějších aktivitách, ať jsou to rodinné úklidy, nákupy, výlety. V těchto společně strávených chvílích jsou velmi důležité rozhovory, ve kterých dochází k předávání rodinných hodnot a jsou často vyprávěny rodinné příběhy, které dítě formují.

Jak bylo řečeno v teoretické části této práce, vliv rodiny na dítě je nesmírný. Z korelace dat pak vyplývá, že čím více času tráví dítě s rodiči, tím více cvičí na hudební nástroj, tím častěji jsou v domě přítomny návštěvy, více času tráví domácími pracemi (vyplývá z toho, že je většinou dělají společně), více se vyskytují rukodělné aktivity. Byť tyto údaje nelze brát doslova, je možné vypočítat, že přítomnost rodičů vyvolává pestřejší program. Čím více se dítěti rodič věnuje, tím je větší pravděpodobnost, že jeho volný čas bude smysluplně využit. Je pozitivním zjištěním, že aktivita s rodičem je poměrně často zaznamenána i přesto, že podle výzkumů komunikace rodičů s dětmi upadá. Z třiceti uvedených činností je „aktivita s rodičem“ na osmém místě.

Bydlení s prarodiči

S tím také souvisí další zjišťovaná informace týkající se velikosti rodiny. Je zde velmi zajímavá koexistence s prarodiči. Společné vícegenerační bydlení totiž uvedlo 11 osob, což je 29 % (viz tab 5). Tento údaj by se dal očekávat u neúplných rodin, kdy např. žije matka s dítětem a odstěhuje se k prarodičům, protože ji mohou pomoci s výchovou, hlídáním... Ale je to naopak. 80 % těchto rodin je úplných, a přesto sdílí jeden dům tři generace. Na druhou stranu jsou zde zahrnuty i ty případy, kdy žije s rodinou pouze jeden z prarodičů a ze sebraných dat nelze vyvodit, zda nemá nějaké zdravotní problémy a nebydlí s rodinou proto, aby se o něho postarala. Kromě toho má nejspíš vliv i prostředí, ve kterém je škola umístěna (satelitní obec na konci Prahy, rozlehlé čtvrtě s rodinnými domy hned vedle poměrně velkého lesa). Je to oblast velmi vhodná pro rodiny s dětmi. I pozemky jsou docela velké a dá se předpokládat, že pokud tu bydlely již rodiče, jejich děti si jen přistavěly patro, čímž dostaly ideální bydlení. Je také přirozenější žít vícegeneračně. Jednak to má mnoho výhod (zástupné hlídání, vyzvedávání ze školy...). Navíc je dětem umožněn kontakt s prarodiči, který je nedocenitelný, protože je-li rodič zaneprázdňený, je tu další velmi blízká osoba, která může předat životní zkušenosti a vědomosti. Děti tak mají více vzorů a dobrý příklad do budoucna, protože se dá očekávat, že generace, která vidí starost o seniory, se stejným způsobem postará za pár desetiletí o své rodiče. Bydlení v blízkosti prarodičů má ovšem velký vliv i opačně. Pro staršího člověka je velmi důležité být v kontaktu s mladší generací.

Další zjištěná data

Dále jsem hodnotila délku spánku. Možná by se mohlo zdát, že to nesouvisí s tématem volného času, ale mám dojem, že způsob, jakým je čas využíván, závisí z velké části na tom, kolik a jak kvalitně člověk spí. Většina zúčastněných spí málo, což je znát na faktu, že délka spánku o víkendu, kdy děti nejsou nuceny ráno vstávat, je v průměru o dvě hodiny delší. Kupodivu se šestá třída spánkovým deficitem neliší příliš od žáků deváté třídy. Ze sebraných dat vyplývá, že zatímco by dětem bylo přirozené spát deset hodin denně, oni využívají ke spánku v průměru jen osm hodin. Během pracovního týdne tak u nich dochází ke spánkové deprivaci, kterou si nahrazují víkendovým spánkem během dopoledne. Průměr se o víkendu navýší o dvě hodiny, což značí jejich přirozenou potřebu spánku. Nabízí se otázka proč tomu tak je. Dnes už děti nechodí spát se západem slunce, což

by jim bylo přirozené. Díky tomu, že si v noci můžeme rozsvítit a žít stejně hodnotně jako ve dne, tak se prodlužuje čas jejich ulehnutí k spánku. Vypozorovala jsem na svých dětech, že pokud chci, aby usnuly, tak musí mít naprostou tmu. Je pravda, že jsou ještě malé (2 a 5 let), ale alespoň jeden rodič musí jít spát s nimi, aby jim bylo přirozené usnout. Jakmile se někde v domě svítí, tak děti neusnou. Je potom otázkou, do jaké míry je „zdravé“ je již od kojeneckého věku učit spát v samotě, při světle a hluku.

Je pravda, že korelace je spíše okrajovou metodou výzkumu. Používá ale především pro zmapování souvislostí mezi proměnnými, což je užitečné především v pilotních výzkumech. V tom je její síla, že nám generuje výpovědi stylu: „Čím více jednoho, tím více resp. méně druhého.“ Proto ji zde také z části uvedu. Z výsledků totiž vyplynulo, že čím více dotyčný spí, tím méně času tráví u počítače či poslechem hudby a naopak více času je věnováno hraní na nástroj a přípravě na školu. Láká to k úsudku, že čím se člověk více vyspí, tím má více energie na samovzdělávací aktivity a tím i bohatší život. Ale přiznávám, že by bylo lépe mít více sebraných dat k takovému závěru.

Další zjišťovanou položkou je počet sourozenců a složení rodiny (úplná/neúplná rodina, přítomnost prarodičů ve stejném bytě...). Protože neúplné rodiny tvořili pouze 16 procent vzorku (6 lidí), neprováděla jsem žádnou zvláštní statistickou analýzu. Nepochybně jsem, zdali se tyto děti chovají jinak, z jakého důvodu jsou rodiny neúplné... Ze stejného důvodu jsem nevyhodnotila jedináčky. Takové hodnocení by vyžadovalo zcela zvláštní dotazník, který by sbíral jiná data. Zajímavý údaj je, že žádný z dotazovaných nemá více než dva sourozence, přičemž všechny z těchto dětí vyplnily kolonku s otázkou „co je na vaší rodině zajímavého“. Většinou jako zajímavost napsaly, že jsou velká rodina. Ale je pravda, že těchto dětí bylo pouze osm.

Velmi pěkným zhodnocením podobného tématu je v literatuře uvedený výzkum Tomáše Čecha. Týká se ovšem pouze mladšího školního věku. V tomto období děti využívají čas nejspíš jinak než ve věku dospívání. Každopádně by bylo zajímavé do budoucna i porovnání obou kategorií.

Závěr

Cíl této práce se neomezoval pouze na problematiku volného času. Teoretická část sice o volném čase pojednává, protože je v literatuře mému tématu nejbližší, ale dotazník, který jsem rozdala ve dvou třídách Masarykovy základní školy na Praze 9, se netýkal ani volnočasových aktivit, ani neměl za úkol hodnotit mimoškolní aktivity dětí. V této práci mi šlo o to, abych získala přehled o tom, jak tráví děti v období puberty svůj čas mezi koncem vyučování a jeho začátkem. Zajímalo mě, kolik si vybaví činností během jednoho týdne a tyto činnosti jsem se rozhodla následně zhodnotit. Vyhodnocené údaje nejsou zdaleka přesným obrazem toho, jak dnešní „pubertáči“ tráví ten který den. Na takový projekt bylo příliš málo respondentů. Kromě toho jde o údaje sice ze dvou odlišných tříd, ale tyto třídy se nacházejí ve stejné škole. Takže i děti jsou ze stejné lokality. Pro

přesnější výzkum by bylo vhodné použít více respondentů z několika odlišných škol a nejlépe z různých míst republiky.

Literatura:

ČECH Tomáš (2002): *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*, katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, (<http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech>, 10.1.2010)

Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, skripta Fakulty sportovních studií MU, Brno (http://www.fsps.muni.cz/~kse/vyuka/vyuka_dokumenty/rekreologie/rekre_002_odpocinek.pdf, 20.1.2010)

PÁVKOVÁ a kol. (2002): *Pedagogika volného času*, Praha, Portál

SMETÁNKA Zdeněk (1992): *Legenda o Ostojovi*, Praha, Mladá Fronta

www.wikipedia.org, 2.2.2010

SUDOVÁ Nikola, DVOŘAN Stanislav (2006): *Tělovýchovné organizace v ČSR v období 1862 – 1938*, Technická univerzita v Liberci, (http://www.standa.wz.cz/file_skola/dtk.doc, 2.2.2010)

Webové stránky Masarykovy základní školy, Újezd nad Lesy,

(<http://zspolesna.webskoly.cz/LinkClick.aspx?fileticket=3%2bdm88dFKvo%3d&tabid=884>, 5.2.2010)

Příloha: použitý test - formulář

Co děláš po škole? Paměťový test

pro žáky 9.A Masarykovy základní školy
ze dne 14. prosince 2009
Praha 9, Újezd nad Lesy

Tady napiš, jestli jsi kluk nebo holka:	Jaké máš sourozence?
Kdo všechno bydlí u Vás doma?	Co je na Vaší rodině zajímavé?

V tomto testu jde o to, jestli si pamatujete, co jste dělali minulý týden (7. – 13. prosince) od pondělí do neděle po škole až do doby, než jste šli spát. U každé činnosti uveďte, jak dlouho přibližně trvala, pokud si to pamatujete.

Pondělí:

V kolik hodin končí škola?

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Úterý:

V kolik hodin končí škola?

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Středa:

V kolik hodin končí škola?

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Čtvrtek:

V kolik hodin končí škola?

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Pátek:

V kolik hodin končí škola?

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Sobota:

{V kolik hodin jsi vstával(a)?}

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Neděle:

{V kolik hodin jsi vstával(a)?}

V kolik hodin jsi šel/šla spát?

Co nejzajímavějšího se stalo minulý týden?